

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ»

ІМЕНІ Т.Г. ШЕВЧЕНКА

Кафедра права, філософії та політології

**НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ ТА
СОЦІОГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН ІМЕНІ О.М. ЛАЗАРЕВСЬКОГО**

ПОГОДЖЕНО

Протокол № 1 від 25 серпня 2023 р.

Завідувач кафедри
проф. Чорний О.О.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ОСНОВИ ГЕОПОЛІТИКИ»

Галузь знань – 05 - Соціальні та поведінкові науки

Спеціальність – 052 – Політологія

Освітній ступінь – бакалавр

Форма навчання – денна/заочна

Форма підсумкового контролю - екзамен

Чернігів
2022-2023 н.р.

Робоча програма дисципліни «Основи геополітики» для студентів за напрямом підготовки: 05 Соціальні та поведінкові науки. Спеціальність політологія.

Розробник програми: кандидат політичних наук, доцент кафедри Костирев Андрій Геннадійович.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри права, філософії та політології Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

Протокол №1 від 25 серпня 2023 р.

Завідувач кафедри _____ Олександр ЧОРНИЙ

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Обсяг навчальної дисципліни (денна форма)	Обсяг навчальної дисципліни (заочна форма)
Статус навчальної дисципліни: нормативна Рік підготовки: III Семестри: 5 Кількість кредитів ECTS: 3	Загальна кількість годин: 120 Шифр та назва спеціальності: 052 «Політологія» Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки Лекції <i>теоретична підготовка</i> : 20 Практичні: 16 Самостійна робота: 84 Вид контролю: екзамен	Загальна кількість годин: 120 Шифр та назва спеціальності: 052 «Політологія» Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки Лекції <i>(теоретична підготовка)</i> : 10 Практичні: 6 Самостійна робота: 104 Вид контролю: екзамен

МЕТА І ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна «Основи геополітики» охоплює широке коло базових геополітичних концепцій та різноманітних сучасних теорій, які складають наукове підґрунтя для глибокого аналізу міжнародних проблем, представляє характеристику геополітичних інтересів та діяльності основних глобальних акторів, а також розкриває роль і функції України у великій геополітичній грі.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Основи геополітики» є опанування понятійно-категоріальним апаратом геополітики, формування на цій основі розуміння природи міждержавних відносин з точки зору геополітичного аналізу, вміння оцінювати сучасні закономірності глобальної та регіональної динаміки, інтерпретувати основоположні події на міжнародній арені з точки зору розподілу влади в сучасній геополітичній системі, та самостійно робити необхідні висновки і подавати інформаційно-аналітичні рекомендації з використанням геополітичного інструментарію.

Статус навчальної дисципліни: обов'язкова

ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Навчальний курс «Геополітика» сприятиме формуванню таких загальних та фахових компетентностей як:

Шифр	Компетентності
------	----------------

згідно ОПП	
	загальні
ЗК 01	Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.
ЗК 02	Здатність робити смислові узагальнення та висновки, виявляти в інформаційних даних і концептах хиби й вразливі місця, суперечності та неповноту аргументації.
ЗК 03	Готовність до пізнання нового і неперервного навчання, до опанування нових знань та стратегій/способів мислення.
ЗК 06	Критичність та самокритичність мислення.
ЗК 12	Відкритість, здатність сприймати та враховувати зауваги, оптимізувати власну позицію в процесі обговорення, налаштованість на діалог, залучення у власні міркування висловлених слухних ідей.
ЗК 17	Здатність використовувати (усно і письмово) державну мову в усіх сферах суспільного життя, читати фахову літературу іноземною, зокрема англійською мовою.
ЗК 18	Інтелектуальне сумління, чесність у своїй справі та уникання симуляцій, плагіату й інших виявів академічної недоброчесності.
	фахові
ФК 01	Критичне усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами у минулому та сучасності.
ФК 09	Вміння коментувати, анотувати або редагувати тексти і документи відповідно до певних критеріїв; представити результати наукових досліджень в друкованій формі, проводити їх презентацію.
ФК 10	Здатність використовувати у фаховій діяльності знання з гуманітарних дисциплін, вміння аналізувати, оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні й соціальні події та явища.
ФК 25	Здатність проводити аналіз основних етапів розвитку європейської цивілізації та її перспектив в умовах сучасної глобалізації.

Критерієм успішного проходження здобувачем освіти підсумкового оцінювання є досягнення ним мінімальних порогових рівнів оцінок за кожним запланованим результатом навчання навчальної дисципліни. Мінімальний пороговий рівень оцінки визначається здатністю студента охарактеризувати етапи розвитку зарубіжної політології, розкрити зміст основних політологічних теорій, проаналізувати основні концепції української політичної думки, описати базові методи політологічних досліджень, а також вмінням на основі узагальнення засвоєних теоретичних положень та методів представити власний аналіз суспільно-політичних проблем.

Засоби діагностики результатів навчання

У якості засобів оцінювання та методів демонстрування результатів навчання використовуються:

- екзамен;
- стандартизовані тести;
- усні відповіді, реферати;
- студентські презентації та виступи на наукових заходах.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, курсової роботи (проекту), практики
90 – 100	A	відмінно
83 – 89	B	добре
75 – 82	C	
68 – 74	D	задовільно
60 – 67	E	
35 – 59	F _x	незадовільно з можливістю повторного складання
0 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

ПРОГРАМА ТА СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Програма навчальної дисципліни складається з двох змістових модулів:

1. Базові концепції геополітики.
2. Роль і місце міжнародних акторів у геополітиці.

Структура кожного змістовного модуля складається з трьох блоків – лекційного блоку, блоку самостійної роботи та блоку семінарських занять. Ці блоки націлені на забезпечення опанування тематикою дисципліни не тільки як результату пасивної роботи «на прийом» під час прослуховування лекцій та прочитання рекомендованої літератури у процесі самостійної роботи, але й активної творчої діяльності «на віддачу», яка полягає у критичному осмисленні матеріалу лекцій, навчальних посібників наукових і аналітичних публікацій, кваліфікованій участі у дискусіях під час семінарів, підготовці змістовно глибокого та методично правильно оформленого авторського есе по тематиці кожного модуля, виконанні контрольного тесту та відповіді на іспиті. Іспит, водночас, є формою підсумкового контролю успішності навчання.

№	Назва теми	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
Модуль 1. Базові концепції геополітики.				
1	Геополітика як наука	2	2	8
2	Геополітичні епохи	2	2	8
3	Основні концепції та школи геополітики	4	4	16
4	Сучасні геополітичні теорії та течії	4	4	16
5	Проблеми сучасної геополітики	2	2	8
6	Інструменти геополітики. Геостратегія	2	2	8
Модуль 2. Роль і місце міжнародних акторів у геополітиці				
7	Європейські геополітичні процеси	2	2	8
8	Місце Росії в системі геополітичних відносин	2	2	8
9	США в геополітичному просторі	2	2	8

10	Геостратегічна політика Китаю	2	2	8
11	Нові геополітичні виміри у сучасному світі	2	2	8
12	Роль і функції України у сучасній геополітиці	4	4	16
Разом за курс - 180 год		30	30	120

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

Андрущенко (Гринів) С. В. *Україна у сучасному геополітичному середовищі*. Київ, 2005.

Бжезинський З. *Велика Шахівниця*. Львів; Ів.-Ф., 2000.
<http://westukr.itgo.com/shah.html>.

Дергачев В. А. *Геополітика*. Київ, 2000. 256 с.

Дністрянський М. С. *Геополітика: навчальний посібник*. Львів, 2011. URL:
http://old.geography.lnu.edu.ua/Strukt/Biblio/alphavit/Ukr/Ukr_D/Dnistrianskyi/geopolityka.pdf

Елацков, А. Б. *Общая геополитика : вопросы теории и методологии в географической интерпретации*. Москва : ИНФРА-М, 2017. 252 с.

Колосов, В. А. *Геополитика и политическая география : учебник для студентов вузов / В. А. Колосов, Н. С. Мироненко*. Москва: Аспект-Пресс, 2001.

Костырев А. Г. *Украина: буфер или форум? Межцивилизационная коммуникация как геополитическая функция Украины*. LAP Lambert Academic Publishing, 2013. 160 с.

Крисаченко В. Геополітика. *Науковий інструментарій українознавця*. Довідник Київ: ННДІУВІ, 2012. С. 4.

Макиндер, Х. Географическая ось истории. *Полис*. 1995. № 4.

Миньяр-Белоручев, К. В. *Мировая геополитика*. Москва : Проспект-АП, 2006.

Мішин . Геополітика. *Енциклопедія Сучасної України*: редкол.: І.М. Дзюба, А.І. Жуковський, М.Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2006.
URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=29144

Нартов Н. *Геополитика: Учебник для вузов*. URL:
https://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Polit/nart/01.php

Фукуяма Ф. Конец истории? *Вопросы философии*. 1990. № 3. С. 14-35.

Хандингтон С. Зіткнення цивілізацій. *Національна безпека і оборона*. 1999. №3. URL: <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/posibnuku/307/36.pdf>

Хаусхофер К. *О геополитике. Работы разных лет*. Москва: Мысль, 2001. 426, [1] с. (Б-ка М.Грачёва) (рос.) URL:
<http://grachev62.narod.ru/haushofer/content.htm>

Baldwin, D. A. *Power and International Relations : A Conceptual Approach*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press. 2016. URL:
<http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&site=eds-live&db=edsebk&AN=1090916>

Bandeira, M., & Guimarães, S. P. *The Second Cold War: Geopolitics and the Strategic Dimensions of the USA*. Cham, Switzerland: Springer. 2017. URL: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&site=eds-live&db=edsebk&AN=1527484>

Biden, R. Joseph Jr. Why America Must Lead Again. Rescuing U. S. Foreign Policy After Trump. *Foreign Affairs* 2020. March/April. URL: https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/2020-01-23/why-america-must-lead-again?utm_medium=promo_email&utm_source=special_send&utm_campaign=election_newsletter&utm_content=20201107&utm_term=newsletter-prerelease

Black, J. *Geopolitics and the Quest for Dominance*. Bloomington: Indiana University Press. 2016. URL: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&site=eds-live&db=edsebk&AN=1092425>

Brazhnikov P. P. *A Case of Struggle between Land and Sea Powers: A Critical Geopolitics Viewpoint*. 2015. URL: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&site=eds-live&db=edsbas&AN=edsbas.4830EE70>

Brzezinski Z. *Strategic Vision: America and the Crisis of Global Power*. N. Y., 2012. URL: <https://orientalreview.org/wp-content/uploads/2012/12/Brzezinski-Zbigniew.-Strategic-Vision-America-and-the-Crisis-of-Global-Power.pdf>

Cohen, S. B. *Geopolitics: The Geography of International Relations* (Vol. Third edition). Lanham: Rowman & Littlefield Publishers. 2015. URL: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&site=eds-live&db=edsebk&AN=920009>

Deudney, Daniel H. *Geopolitics*. URL: <https://www.britannica.com/topic/geopolitics>

Dittmer, J., & Sharp, J. *Geopolitics: An Introductory Reader*. Hoboken: Routledge. 2014. URL: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&site=eds-live&db=edsebk&AN=806225>

Geography, Power, Strategy and Defence Policy: Essays in Honour of Paul Dibb. Netherlands, Europe: ANU Press: 2016. URL: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&site=eds-live&db=edsbas&AN=edsbas.C0AF7690>

Geopolitics - Human Geography - Research Guides. URL: https://researchguides.dartmouth.edu/human_geography/geopolitics

Geopolitics URL: https://www.google.com/search?q=Geopolitics&rlz=1C1PRFC_enUA792UA792&sxsrf=ALeKk022O7O3XEtXf5qTn3K92ErpgYbNRQ:1618094503421&tbm=isc

h&source=iu&ictx=1&fir=pew0DfRXVWwx2M%252CVVb06JyjDYgxlM%252C%252Fm%252F015pjd&vet=1&usg=AI4_-kT0d31_iE-NctYPLh-7-jGYFehPoA&sa=X&ved=2ahUKEwiWjdv3_TvAhUBKewKHYkyACoQ_B16BAg8EAE#imgrc=pew0DfRXVWwx2M

Guiora, A. N. *Modern Geopolitics and Security: Strategies for Unwinnable Conflicts*. Boca Raton, FL: CRC Press. 2014. URL: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&site=eds-live&db=edsebk&AN=661020>

Modern Geostrategy; Geostrategy and Geopolitics. 2017. URL: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&site=eds-live&db=edsbas&AN=edsbas.25D67EDD>

Sloan, Geoffrey. *Geopolitics, Geography and Strategic History*. Routledge: 2018. 270 p. URL: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&site=eds-live&db=edsebk&AN=1470129>

The Geopolitics. URL: <https://thegeopolitics.com/>

Додаткова:

Арендт Х. *Між минулим і майбутнім* / Пер. з англ. Київ: Дух і літера, 2002. 321 с.

Артюхин А. С. *Геополитические концепции структурного кризиса современного мира*. Санкт-Петербург 2004. 234 с. URL: <http://cheloveknauka.com/geopoliticheskie-kontseptsii-strukturnogo-krizisa-sovremennogo-mira>.

Бартощак, Я. *Прошлое — это пролог*. Fronda, 2019. 608 с.

Бартощак, Я. *Речь Посполитая между сушей и морем. О войне и мире*. Zona Zero, 2018. 848 с.

Бартощак, Яцек *Тихоокеанский регион и Евразия. О Войне*. Asian Century, 2016. 623 с.

Бердяев Н. А. *Смысл истории*. Москва: Мысль, 1990. 175 с.

Бжезинский З. *Выбор мировое господство или глобальное лидерство*. Москва, 2005. 342 с.

Бодрук О. С. *Структури военной безпеки: Національний та міжнародний аспекти*. Київ, 2001.

Група глобальної розвідки «Geostrategy». URL: <http://geostrategy.ua/>

Гумилев Л.Н. *Ритмы Евразии*. Москва, 1993. 428 с.

Доренко А. М. *Соціально-політичний вимір європейської інтеграції та Україна* / НАН України; Ін-т історії України. Київ, 2002.

Крейчи, О. *Геополитика Центральной Европы: Взгляд из Праги и Братиславы*. Москва: Научная книга; Прага: Оттово накладательства, 2010. 423 с. .

Луценко А. В. Геополітичні ідеї в Україні: Джерела та еволюція: автореф. ... дис. канд. політ. наук. Київ, 2009.

Патраков, В. П. *Геополитика «Книги перемен». Время Евразийского меридиана*. Москва - Берлин: DirectMEDIA, 2015.

Переслегин, С. Б. *Самоучитель игры на мировой шахматной доске*. Москва: АСТ : Terra Fantastica, 2005.

Резниченко С. *Геополитика Евразии: хартленды vs империи*. URL.: <https://www.topos.ru/article/ontologicheskie-progulki/geopolitika-evrazii-hartlendy-vs-imperii>.

Тойнби А. Дж. *Постижение истории* / Пер. с англ. И сост. Огурцов А. П. Москва: Прогресс, 1991. 736 с.

Фридман Дж. *Мир в следующие 100 лет*. Краткий реферат. Нью Йорк: Институт демократии и сотрудничества, 2009. 29 с. URL: <https://velesova-sloboda.info › archiv › pdf › fridman-sleduyushchie-100-let>.

Фукуяма Ф. *Наше постчеловеческое будущее*. Москва: АСТ, 2004. 324 с.

Чирков О. Загальноінститутський методологічний семінар [Про розвиток геополітичної складової терміносистеми українознавства та інше]. *Українознавство*. № 4. 2009. С.221-222.]

Aaltola, M., & Käpylä, J. *U.S. and Chinese Silk Road initiatives: towards a geopolitics of flows in Central Asia and beyond. Germany, Europe*: B. Budrich. 2016. URL: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&site=eds-live&db=edsbas&AN=edsbas.849A1B4A>

An, N., & Zhu, H. Conceptual and theoretical debates in modern geopolitics and their implications for Chinese geopolitics. *Area Development & Policy*, 2018. 3(3), 368–382. <https://doi.org/10.1080/23792949.2017.1405732>

Arctic Geopolitics, Media and Power. Netherlands, Europe: Taylor & Francis. 2019. URL: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&site=eds-live&db=edsbas&AN=edsbas.BD2F7482>.

Chaziza, M. The Chinese Maritime Silk Road Initiative: The Role of the Mediterranean. *Mediterranean Quarterly*, 2018. 29(2), 54–69. <https://doi.org/10.1215/10474552-6898099>

Editorial article. *International Conference Shifting Geopolitics & Security Among Major Powers: China, Russia & The United States*. 2016. URL: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&site=eds-live&db=edsbas&AN=edsbas.EE78FABD>

Frye, Timothy. Russia's Weak Strongman. The Perilous Bargains That Keep Putin in Power. *The Foreign Affairs*. 2021. May/June. URL: https://www.foreignaffairs.com/articles/russia-fsu/2021-04-01/vladimir-putin-russias-weak-strongman?utm_medium=newsletters&utm_source=twofa&utm_campaign=Russia

%E2%80%99s%20Weak%20Strongman&utm_content=20210402&utm_term=FA
%20This%20Week%20-%20112017

Ikenberry, G. J. The Illusion of Geopolitics. *Foreign Affairs*, 2014. 93(3), 80.
URL: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&site=eds-live&db=f5h&AN=95603432>

Jones, B. *Fueling a new order? : The new geopolitical and security consequences of energy*. Washington D.C: Brookings. 2014. URL: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&site=eds-live&db=edswao&AN=edswao.413071278>

Kappel, R. *Global power shifts and challenges for the global order*. Lisboa: Instituto Marquês de Valle Flôr. 2015. URL: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&site=eds-live&db=edswao&AN=edswao.468206930>

Kramer, P. A. The Geopolitics of Mobility: Immigration Policy and American Global Power in the Long Twentieth Century. *American Historical Review*, 2018. 123(2), 393–438. <https://doi.org/10.1093/ah>

Kurecic, P. Geoeconomic and Geopolitical Conflicts: Outcomes of the Geopolitical Economy in a Contemporary World. *World Review of Political Economy*, 2015. 6(4), 522–543. <https://doi.org/10.13169/worlrevipoliecon.6.4.0522>

Muscarà, L. Geopolitics and the Quest for Dominance. *Journal of Interdisciplinary History*, 2017. 47(4), 537–538. https://doi.org/10.1162/JINH_r_01054

Muzalevsky, R. *China's rise and reconfiguration of Central Asia's geopolitics : a case for U.S. "pivot" to Eurasia*. 2015. URL: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&site=eds-live&db=edsgpr&AN=edsgpr.000967969>

Wrobel, R. M. Chinese geopolitics in Southeast Asia : a new pattern of economic power within ASEAN? *Revue de La Société Suisse-Asie*, 2019. (1), 149. URL: <https://doi.org/10.5169/seals-823081>

Програму склав

доц. Костирєв А. Г.